

MARIUSZ ZELEK (RED.) ARTUR SZCZEPANIAK  
AGNIESZKA WAGEMANN-SMOLAŃSKA ANNA ZAGIERSKA

# Spadek i testament

*Poradnik praktyczny*

**Difin**

# Spadek i testament

*Poradnik praktyczny*



MARIUSZ ZELEK (RED.) ARTUR SZCZEPANIAK  
AGNIESZKA WAGEMANN-SMOLAŃSKA ANNA ZAGIERSKA

# Spadek i testament

*Poradnik praktyczny*

**Difin**

Redaktor prowadzący: Renata Fleszar

Korekta: Renata Zielińska

Autorzy poszczególnych rozdziałów/podrozdziałów:

|                       |                                             |
|-----------------------|---------------------------------------------|
| M. Zelek              | 3, 4, 9.4–9.11                              |
| A. Szczepaniak        | 1.4, 7, 8.1–8.2, 9.1, 9.18–9.20             |
| A. Wagemann-Smolańska | 1.1–1.3, 2.1–2.1.2, 2.2–2.3, 9.3            |
| A. Zagierska          | 1.5, 2.1.3, 5, 6, 8.3, 9.2, 9.12–9.17, 9.21 |

Copyright © by Difin SA  
Warszawa 2012

Wszelkie prawa zastrzeżone. Kopiowanie, przedrukowywanie  
i rozpowszechnianie całości lub fragmentów niniejszej pracy  
bez zgody wydawcy zabronione.

ISBN 978-83-7930-184-3

Printed in Poland  
Difin SA  
Warszawa 2012  
00-768 Warszawa, ul. F. Kostrzewskiego 1  
tel. (22) 851 45 61, 851 45 62  
fax (22) 841 98 91  
[www.difin.pl](http://www.difin.pl)

Skład i łamanie: DTP Service  
Warszawa, tel. (22) 663 47 67

Wydrukowano w Polsce

# SPIS TREŚCI

|                                                                                                                    |    |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| <b>WYKAZ SKRÓTÓW</b>                                                                                               | 15 |
| <b>WPROWADZENIE</b>                                                                                                | 21 |
| <b>ROZDZIAŁ I. SPADEK</b>                                                                                          | 23 |
| 1.1. Pojęcie spadku                                                                                                | 23 |
| 1.1.1. Aktywa spadku                                                                                               | 24 |
| 1.1.2. Pasywa spadku                                                                                               | 27 |
| 1.1.3. Prawa wyłączone z dziedziczenia                                                                             | 29 |
| 1.2. Inne obciążenia finansowe powstające wraz ze śmiercią spadkodawcy                                             | 30 |
| 1.2.1. Sukcesja podatkowa                                                                                          | 30 |
| 1.2.2. Odpowiedzialność zapisobiercy – art. 106 UOP                                                                | 34 |
| 1.2.3. Obowiązek zapłaty składek ZUS, składek na Fundusz Pracy i na Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych | 34 |
| 1.3. Śmierć spadkodawcy a wybrane stosunki prawne                                                                  | 35 |
| 1.3.1. Umowa zlecenia                                                                                              | 35 |
| 1.3.2. Umowa o dzieło                                                                                              | 35 |
| 1.3.3. Pełnomocnictwo                                                                                              | 36 |
| 1.3.4. Spółdzielcze lokatorskie prawo do lokalu                                                                    | 36 |
| 1.3.5. Najem lokalu mieszkalnego                                                                                   | 37 |
| 1.3.6. Zapis bankowy (dyspozycja wkładem na wypadek śmierci – art. 56 UPB)                                         | 38 |
| 1.3.7. Zapis w SKOK-u (Spółdzielczej Kasie Oszczędnościowo-Kredytowej)                                             | 39 |
| 1.3.8. Ubezpieczenie na życie lub NNW                                                                              | 40 |
| 1.3.9. Środki zgromadzone na rachunkach w Otwartych Funduszach Emerytalnych (OFE)                                  | 41 |
| 1.3.10. Środki zgromadzone w pracowniczym funduszu emerytalnym                                                     | 43 |

|                                                                                                                                       |    |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| 1.3.11. Środki zgromadzone na indywidualnych kontach emerytalnych<br>oraz na indywidualnych kontach zabezpieczenia emerytalnego . . . | 43 |
| 1.3.12. Prawa majątkowe wynikające ze stosunku pracy . . . . .                                                                        | 43 |
| 1.4. Zabezpieczenie spadku . . . . .                                                                                                  | 44 |
| 1.4.1. Uwagi ogólne . . . . .                                                                                                         | 44 |
| 1.4.2. Środki zabezpieczenia . . . . .                                                                                                | 45 |
| 1.4.3. Postępowanie . . . . .                                                                                                         | 46 |
| 1.5. Podatek od spadków . . . . .                                                                                                     | 47 |
| <b>ROZDZIAŁ II. DZIEDZICZENIE USTAWOWE</b> . . . . .                                                                                  | 51 |
| 2.1. Uwagi ogólne . . . . .                                                                                                           | 51 |
| 2.1.1. Zdolność dziedziczenia . . . . .                                                                                               | 52 |
| 2.1.1.1. Dziecko nienarodzone ( <i>nasciturus</i> ) . . . . .                                                                         | 53 |
| 2.1.1.2. Jednoczesna śmierć osób, które mogłyby po sobie<br>dziedziczyć . . . . .                                                     | 54 |
| 2.1.1.3. Cudzoziemiec . . . . .                                                                                                       | 54 |
| 2.1.1.4. Osoby prawne i jednostki nieposiadające osobowości<br>prawnej . . . . .                                                      | 56 |
| 2.1.2. Rodzaje dziedziczenia . . . . .                                                                                                | 57 |
| 2.1.3. Uznanie za niegodnego dziedziczenia . . . . .                                                                                  | 58 |
| 2.1.3.1. Uwagi ogólne . . . . .                                                                                                       | 58 |
| 2.1.3.2. Przesłanki . . . . .                                                                                                         | 59 |
| 2.1.3.2.1. Uwagi ogólne . . . . .                                                                                                     | 59 |
| 2.1.3.2.2. Ciężkie przestępstwo przeciwko spadkodawcy . . . . .                                                                       | 60 |
| 2.1.3.2.3. Nakłonienie spadkodawcy do sporządzenia testamentu . . . . .                                                               | 61 |
| 2.1.3.2.4. Ingerencja w porządek dziedziczenia testamentowego<br>po spadkodawcy . . . . .                                             | 61 |
| 2.1.3.3. Postępowanie . . . . .                                                                                                       | 62 |
| 2.1.3.4. Skutki wyroku uznającego za niegodnego . . . . .                                                                             | 64 |
| 2.1.3.5. Przebaczenie . . . . .                                                                                                       | 65 |
| 2.2. Porządek dziedziczenia ustawowego . . . . .                                                                                      | 66 |
| 2.2.1. Kolejność dziedziczenia od dnia 28 czerwca 2009 roku . . . . .                                                                 | 66 |
| 2.2.1.1. Grupa I – małżonek i zstępni spadkodawcy . . . . .                                                                           | 66 |
| 2.2.1.1.1. Dzieci i dalsi zstępni biologiczni . . . . .                                                                               | 69 |
| 2.2.1.1.2. Dzieci i dalsi zstępni przysposobieni (adoptowani) . . . . .                                                               | 70 |
| 2.2.1.1.3. Małżonek spadkodawcy . . . . .                                                                                             | 73 |
| 2.2.1.1.3.1. Uwagi ogólne . . . . .                                                                                                   | 73 |
| 2.2.1.1.3.2. Wyłączenie małżonka spadkodawcy od dziedziczenia . . . . .                                                               | 75 |
| 2.2.1.2. Grupa II – małżonek, rodzice, rodzeństwo spadkodawcy<br>i zstępni rodzeństwa . . . . .                                       | 81 |
| 2.2.1.2.1. Rodzice spadkodawcy . . . . .                                                                                              | 84 |
| 2.2.1.2.2. Dziedziczenie przysposabiającego oraz rodziców<br>biologicznych dziecka przysposobionego . . . . .                         | 85 |

|                                |                                                                                             |            |
|--------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------|------------|
| 2.2.1.2.3.                     | Rodzeństwo spadkodawcy i ich zstępni .....                                                  | 86         |
| 2.2.1.3.                       | Grupa III – dziadkowie spadkodawcy i ich zstępni .....                                      | 87         |
| 2.2.1.4.                       | Grupa IV – pasierbowie (dzieci małżonka spadkodawcy) .....                                  | 89         |
| 2.2.1.5.                       | Grupa V – gmina i Skarb Państwa .....                                                       | 90         |
| 2.2.2.                         | Kolejność dziedziczenia do dnia 27 czerwca 2009 roku .....                                  | 91         |
| 2.2.2.1.                       | Grupa I – małżonek i zstępni spadkodawcy .....                                              | 91         |
| 2.2.2.2.                       | Grupa II – małżonek, rodzice, rodzeństwo spadkodawcy i zstępni rodzeństwa .....             | 91         |
| 2.2.2.3.                       | Grupa III – gmina i Skarb Państwa .....                                                     | 95         |
| 2.3.                           | Szczegółne zasady dziedziczenia gospodarstw rolnych .....                                   | 96         |
| 2.3.1.                         | Gospodarstwo rolne .....                                                                    | 96         |
| 2.3.2.                         | Zasady dziedziczenia .....                                                                  | 97         |
| 2.3.2.1.                       | Śmierć spadkodawcy po 13 lutego 2001 roku .....                                             | 99         |
| 2.3.2.2.                       | Śmierć spadkodawcy między 1 października 1990 roku a 13 lutego 2001 roku .....              | 100        |
| 2.3.2.3.                       | Śmierć spadkodawcy między 30 września 1990 roku a 6 kwietnia 1982 roku .....                | 103        |
| 2.3.2.4.                       | Śmierć spadkodawcy przed 6 kwietnia 1982 roku .....                                         | 105        |
| <b>ROZDZIAŁ III. TESTAMENT</b> | .....                                                                                       | <b>108</b> |
| 3.1.                           | Zagadnienia ogólne .....                                                                    | 108        |
| 3.1.1.                         | Istota testamentu .....                                                                     | 108        |
| 3.1.2.                         | Pozatestamentewa dyspozycja majątkiem na wypadek śmierci ...                                | 109        |
| 3.1.3.                         | Zdolność do sporządzenia i odwołania testamentu .....                                       | 109        |
| 3.1.4.                         | Wady oświadczenia woli przy sporządzaniu i odwoływaniu testamentu .....                     | 109        |
| 3.1.5.                         | Język testamentu .....                                                                      | 112        |
| 3.1.6.                         | Kwalifikacja dokumentu jako testament .....                                                 | 113        |
| 3.1.7.                         | Interpretacja testamentu .....                                                              | 113        |
| 3.1.8.                         | Sporządzenie testamentu wspólnie z inną osobą .....                                         | 114        |
| 3.1.9.                         | Odwołanie albo zmiana testamentu .....                                                      | 115        |
| 3.1.10.                        | Problem istnienia kilku testamentów .....                                                   | 116        |
| 3.1.11.                        | Dziedziczenie częściowo na podstawie testamentu i częściowo na podstawie ustawy .....       | 117        |
| 3.1.12.                        | Zagubienie, utrata, zniszczenie, ukrycie testamentu a dziedziczenie na jego podstawie ..... | 118        |
| 3.1.13.                        | Testament negatywny .....                                                                   | 118        |
| 3.1.14.                        | Otwarcie i ogłoszenie testamentu .....                                                      | 120        |
| 3.1.15.                        | Koszty sporządzenia i odwołania testamentu .....                                            | 121        |
| 3.1.16.                        | Notarialny Rejestr Testamentów .....                                                        | 121        |
| 3.1.17.                        | Prawo właściwe czasowo w przypadku zmiany przepisów .....                                   | 122        |

|                                                                                 |            |
|---------------------------------------------------------------------------------|------------|
| 3.1.18. Prawo właściwe miejscowo dla testamentów z elementem zagranicznym ..... | 122        |
| 3.2. Forma testamentu .....                                                     | 124        |
| 3.2.1. Uwagi ogólne .....                                                       | 124        |
| 3.2.2. Świadczenie testamentu .....                                             | 125        |
| 3.2.2.1. Bezwzględna niezdolność do bycia świadkiem .....                       | 126        |
| 3.2.2.2. Względna niezdolność do bycia świadkiem .....                          | 128        |
| 3.2.3. Testamenty zwykłe .....                                                  | 130        |
| 3.2.3.1. Testament własnoręczny (holograficzny) .....                           | 130        |
| 3.2.3.1.1. Własnoręczność pisma .....                                           | 131        |
| 3.2.3.1.2. Podpis .....                                                         | 132        |
| 3.2.3.1.3. Data .....                                                           | 134        |
| 3.2.3.2. Testament notarialny .....                                             | 136        |
| 3.2.3.3. Testament allograficzny .....                                          | 137        |
| 3.2.4. Testamenty szczególne .....                                              | 140        |
| 3.2.4.1. Testament ustny .....                                                  | 141        |
| 3.2.4.1.1. Dopuszczalność sporządzenia testamentu ustnego .....                 | 141        |
| 3.2.4.1.2. Procedura sporządzenia testamentu ustnego .....                      | 143        |
| 3.2.4.1.3. Stwierdzenie treści testamentu ustnego .....                         | 144        |
| 3.2.4.2. Testament podróżny .....                                               | 145        |
| 3.2.4.3. Testament wojskowy .....                                               | 147        |
| 3.3. Treść testamentu .....                                                     | 148        |
| 3.3.1. Uwagi ogólne .....                                                       | 148        |
| 3.3.2. Powołanie spadkobiercy .....                                             | 149        |
| 3.3.2.1. Sposób ustanowienia spadkobiercy .....                                 | 150        |
| 3.3.2.2. Określenie udziału spadkowego .....                                    | 151        |
| 3.3.2.3. Podstawienie .....                                                     | 152        |
| 3.3.2.4. Wyłączenie przyrostu .....                                             | 154        |
| 3.3.3. Wydziedziczenie .....                                                    | 155        |
| 3.3.3.1. Przyczyny .....                                                        | 156        |
| 3.3.3.2. Skutki .....                                                           | 158        |
| 3.3.4. Zapis .....                                                              | 158        |
| 3.3.4.1. Zapis zwykły .....                                                     | 159        |
| 3.3.4.2. Zapis windykacyjny .....                                               | 162        |
| 3.3.5. Polecenie .....                                                          | 163        |
| 3.3.6. Ustanowienie wykonawcy testamentu .....                                  | 165        |
| 3.3.7. Inne możliwe rozrządzenia testamentowe .....                             | 166        |
| <b>ROZDZIAŁ IV. ZACHOWEK .....</b>                                              | <b>168</b> |
| 4.1. Istota zachowku .....                                                      | 168        |
| 4.2. Podmioty uprawnione do zachowku .....                                      | 169        |
| 4.2.1. Zachowek w wypadku dziedziczenia ustawowego .....                        | 169        |
| 4.2.2. Podmioty wyłączone od zachowku .....                                     | 171        |

|                                                                                   |     |
|-----------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 4.2.3. Ustalenie kręgu uprawnionych do zachowku w konkretnej sprawie .....        | 172 |
| 4.3. Wysokość zachowku .....                                                      | 174 |
| 4.3.1. Udział spadkowy .....                                                      | 174 |
| 4.3.2. Ułamek .....                                                               | 176 |
| 4.3.3. Substrat zachowku .....                                                    | 178 |
| 4.3.3.1. Czysta wartość spadku .....                                              | 178 |
| 4.3.3.2. Doliczanie darowizn i zapisów windykacyjnych .....                       | 179 |
| 4.3.3.2.1. Przysporzenia podlegające doliczeniu .....                             | 179 |
| 4.3.3.2.2. Przysporzenia niepodlegające doliczeniu .....                          | 180 |
| 4.3.4. Sposoby pokrycia zachowku .....                                            | 182 |
| 4.3.5. Ustalenie wysokości roszczenia o zachówek w konkretnej sprawie .....       | 183 |
| 4.4. Podmioty zobowiązane z tytułu zachowku .....                                 | 183 |
| 4.4.1. Odpowiedzialność spadkobierców .....                                       | 184 |
| 4.4.2. Odpowiedzialność beneficjentów zapisów windykacyjnych .....                | 188 |
| 4.4.3. Odpowiedzialność obdarowanych .....                                        | 189 |
| 4.4.4. Ustalenie kręgu zobowiązanych z tytułu zachowku w konkretnej sprawie ..... | 190 |
| 4.5. Wymagalność roszczeń z tytułu zachowku i ich przedawnienie .....             | 191 |
| 4.6. Dziedziczenie roszczenia o zachówek .....                                    | 193 |
| 4.7. Sądowe dochodzenie roszczenia o zachówek .....                               | 194 |
| 4.8. Opodatkowanie zachowku .....                                                 | 195 |

## **ROZDZIAŁ V. PRZYJĘCIE I ODRZUCENIE SPADKU ORAZ ODPOWIEDZIALNOŚĆ**

|                                                                                            |     |
|--------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| <b>ZA DŁUGI SPADKOWE</b> .....                                                             | 197 |
| 5.1. Oświadczenie o przyjęciu bądź odrzuceniu spadku .....                                 | 197 |
| 5.1.1. Ogólne warunki złożenia oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku .....        | 197 |
| 5.1.2. Forma .....                                                                         | 198 |
| 5.1.2.1. Uwagi ogólne .....                                                                | 198 |
| 5.1.2.2. Złożenie oświadczenia przed sądem .....                                           | 200 |
| 5.1.2.3. Oświadczenie złożone przed notariuszem .....                                      | 200 |
| 5.1.3. Terminy .....                                                                       | 201 |
| 5.1.4. Skutki braku złożenia oświadczenia (milczenia) .....                                | 202 |
| 5.1.5. Szczególne kategorie podmiotowe spadkobierców .....                                 | 203 |
| 5.1.5.1. Małoletni .....                                                                   | 203 |
| 5.1.5.2. Ubezważnowolniony .....                                                           | 204 |
| 5.1.5.3. Dziecko poczęte ( <i>nasciturus</i> ) .....                                       | 205 |
| 5.1.5.4. Podmioty inne niż osoby fizyczne .....                                            | 205 |
| 5.1.5.4.1. Gmina i Skarb Państwa .....                                                     | 205 |
| 5.1.5.4.2. Inne osoby prawne oraz jednostki organizacyjne niebędące osobami prawnymi ..... | 206 |

|            |                                                                                         |     |
|------------|-----------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 5.1.5.5.   | Podmiot w upadłości                                                                     | 206 |
| 5.1.6.     | Transmisja spadku                                                                       | 207 |
| 5.2.       | Przyjęcie spadku                                                                        | 208 |
| 5.2.1.     | Uwagi ogólne                                                                            | 208 |
| 5.2.2.     | Przyjęcie spadku wprost                                                                 | 209 |
| 5.2.3.     | Przyjęcie spadku z dobrodziejstwem inwentarza                                           | 209 |
| 5.2.3.1.   | Uwagi ogólne                                                                            | 209 |
| 5.2.3.2.   | Dobrodziejstwo inwentarza                                                               | 210 |
| 5.2.3.3.   | Spis inwentarza                                                                         | 211 |
| 5.2.3.3.1. | Uwagi ogólne                                                                            | 211 |
| 5.2.3.3.2. | Koszty                                                                                  | 211 |
| 5.2.3.4.   | Wyjawienie przedmiotów spadkowych                                                       | 212 |
| 5.3.       | Odrzucenie spadku                                                                       | 213 |
| 5.3.1.     | Uwagi ogólne                                                                            | 213 |
| 5.3.2.     | Częściowe odrzucenie spadku                                                             | 214 |
| 5.3.3.     | Oświadczenia dotyczące różnych podstaw dziedziczenia<br>– art. 1022 KC                  | 215 |
| 5.3.4.     | Rozliczenia ze spadkobiercą, który odrzucił spadek                                      | 216 |
| 5.3.5.     | Odrzucenie spadku z pokrzywdzeniem wierzycieli                                          | 217 |
| 5.4.       | Uchylenie się od skutków złożenia albo niezłożenia oświadczenia<br>w terminie           | 218 |
| 5.4.1.     | Uwagi ogólne                                                                            | 218 |
| 5.4.2.     | Błąd                                                                                    | 219 |
| 5.4.3.     | Groźba                                                                                  | 220 |
| 5.4.4.     | Postępowanie w przedmiocie uchylenia się od skutków<br>oświadczenia                     | 220 |
| 5.5.       | Odpowiedzialność za długi spadkowe                                                      | 221 |
| 5.5.1.     | Zagadnienia ogólne                                                                      | 221 |
| 5.5.2.     | Odpowiedzialność beneficjentów zapisu windykacyjnego,<br>zapisu zwykłego oraz polecenia | 223 |
| 5.5.3.     | Odpowiedzialność małżonka spadkobiercy                                                  | 224 |
| 5.5.4.     | Odpowiedzialność za długi spadkowe związane<br>z prowadzeniem gospodarstwa rolnego      | 224 |
| 5.5.5.     | Egzekucja                                                                               | 225 |

## **ROZDZIAŁ VI. STWIERDZENIE NABYCIA SPADKU I NOTARIALNE**

|                                    |                                       |
|------------------------------------|---------------------------------------|
| <b>POŚWIADCZENIE DZIEDZICZENIA</b> | 227                                   |
| 6.1.                               | Uwagi ogólne                          |
| 6.2.                               | Stwierdzenie nabycia spadku przez sąd |
| 6.2.1.                             | Wniosek o stwierdzenie nabycia spadku |
| 6.2.2.                             | Postępowanie                          |
| 6.2.3.                             | Uczestnicy postępowania               |

|                                   |                                                                                                     |            |
|-----------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|
| 6.2.4.                            | Postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku                                                         | 230        |
| 6.2.5.                            | Koszty                                                                                              | 231        |
| 6.3.                              | Notarialne poświadczenie dziedziczenia                                                              | 232        |
| 6.3.1.                            | Uwagi ogólne                                                                                        | 232        |
| 6.3.2.                            | Etapy sporządzania aktu poświadczenia dziedziczenia                                                 | 233        |
| 6.3.3.                            | Rejestr aktów poświadczenia dziedziczenia                                                           | 236        |
| 6.3.4.                            | Koszty                                                                                              | 236        |
| 6.4.                              | Znaczenie postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku i aktu poświadczenia dziedziczenia            | 237        |
| 6.4.1.                            | Uwagi ogólne                                                                                        | 237        |
| 6.4.2.                            | Domniemanie wynikające z udokumentowania nabycia spadku – art. 1025 KC                              | 237        |
| 6.4.3.                            | Ochrona osób trzecich na mocy art. 1028 KC                                                          | 238        |
| 6.4.4.                            | Roszczenia spadkobiercy wobec osób władających przedmiotami spadkowymi – art. 1029 KC               | 238        |
| 6.5.                              | Uchylenie i zmiana postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku lub aktu poświadczenia dziedziczenia | 241        |
| 6.5.1.                            | Uwagi ogólne                                                                                        | 241        |
| 6.5.2.                            | Skutki uchylenia orzeczenia o uznaniu za zmarłego lub stwierdzającego zgon                          | 243        |
| <b>ROZDZIAŁ VII. DZIAŁ SPADKU</b> |                                                                                                     | <b>244</b> |
| 7.1.                              | Uwagi ogólne                                                                                        | 244        |
| 7.1.1.                            | Podstawa normatywna                                                                                 | 244        |
| 7.1.2.                            | Istota działu spadku                                                                                | 245        |
| 7.1.3.                            | Substancja majątku spadkowego, długi spadkodawcy                                                    | 246        |
| 7.1.4.                            | Zmiana substancji majątku spadkowego                                                                | 247        |
| 7.1.5.                            | Sposób podziału a wola spadkodawcy                                                                  | 247        |
| 7.1.6.                            | Wpływ zapisu zwykłego, polecenia i zapisu naddziałowego na skład majątku spadkowego                 | 249        |
| 7.1.7.                            | Wpływ zapisu windykacyjnego na skład majątku spadkowego                                             | 249        |
| 7.1.8.                            | Częściowy i całkowity dział spadku                                                                  | 249        |
| 7.1.9.                            | Tryby działu spadku                                                                                 | 250        |
| 7.2.                              | Sposoby podziału majątku spadkowego                                                                 | 251        |
| 7.2.1.                            | Podział fizyczny spadku                                                                             | 251        |
| 7.2.2.                            | Przejęcie spadku                                                                                    | 252        |
| 7.2.3.                            | Podział cywilny spadku                                                                              | 253        |
| 7.2.4.                            | Odrębności związane z podziałem gospodarstw rolnych                                                 | 253        |
| 7.3.                              | Zarząd (wspólnym) majątkiem spadkowym i jego posiadanie                                             | 255        |
| 7.4.                              | Zaliczenie darowizn na schedy spadkowe                                                              | 255        |
| 7.5.                              | Umowny dział spadku                                                                                 | 257        |
| 7.5.1.                            | Umowa działowa jako czynność prawna                                                                 | 257        |
| 7.5.2.                            | Moment zaistnienia skutków umowy działowej                                                          | 258        |

|                                                    |                                                              |            |
|----------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------|------------|
| 7.5.3.                                             | Strony umowy działowej .....                                 | 258        |
| 7.5.4.                                             | Termin do zawarcia umowy działowej .....                     | 261        |
| 7.5.5.                                             | Sprzeciw spadkobiercy .....                                  | 261        |
| 7.5.6.                                             | Forma umowy o dział spadku .....                             | 261        |
| 7.5.7.                                             | Wady oświadczeń woli .....                                   | 262        |
| 7.5.8.                                             | Zawarcie umowy działowej w trakcie postępowania sądowego ... | 263        |
| 7.5.9.                                             | Przedwstępna umowa działu spadku .....                       | 263        |
| 7.5.10.                                            | Umowa działowa jako tytuł egzekucyjny .....                  | 264        |
| 7.5.11.                                            | Koszty umowy działowej sporządzonej przez notariusza .....   | 264        |
| 7.6.                                               | Sądowy dział spadku .....                                    | 265        |
| 7.6.1.                                             | Wnioskodawca .....                                           | 266        |
| 7.6.2.                                             | Wniosek o dział spadku .....                                 | 267        |
| 7.6.3.                                             | Uczestnicy postępowania działowego .....                     | 268        |
| 7.6.4.                                             | Koszty sądowe .....                                          | 269        |
| 7.6.5.                                             | Ustalanie przez sąd składu majątku spadkowego .....          | 270        |
| 7.6.6.                                             | Postanowienie kończące postępowanie .....                    | 274        |
| 7.6.7.                                             | Zaskarżenie postanowienia o dziale spadku .....              | 275        |
| 7.7.                                               | Skutki działu spadku .....                                   | 275        |
| <b>ROZDZIAŁ VIII. UMOWY DOTYCZĄCE SPADKU .....</b> |                                                              | <b>278</b> |
| 8.1.                                               | Zagadnienia ogólne .....                                     | 278        |
| 8.2.                                               | Umowa zrzeczenia się dziedziczenia .....                     | 279        |
| 8.2.1.                                             | Uwagi wstępne .....                                          | 279        |
| 8.2.2.                                             | Przedmiot i strony umowy .....                               | 280        |
| 8.2.3.                                             | Skutki zrzeczenia się dziedziczenia .....                    | 282        |
| 8.2.4.                                             | Uchylenie skutków zrzeczenia się dziedziczenia .....         | 283        |
| 8.3.                                               | Umowa o zbycie spadku .....                                  | 284        |
| 8.3.1.                                             | Informacje ogólne .....                                      | 284        |
| 8.3.2.                                             | Strony umowy zbycia spadku .....                             | 284        |
| 8.3.3.                                             | Przedmiot umowy zbycia spadku .....                          | 285        |
| 8.3.4.                                             | Skutki umowy zbycia spadku .....                             | 285        |
| 8.3.5.                                             | Sytuacja nabywcy spadku na podstawie umowy zbycia spadku ... | 286        |
| <b>ROZDZIAŁ IX. WZORY PISM .....</b>               |                                                              | <b>288</b> |
| 9.1.                                               | Wniosek o zabezpieczenie spadku .....                        | 288        |
| 9.2.                                               | Pozew o uznanie spadkobiercy za niegodnego .....             | 290        |
| 9.3.                                               | Pozew o wyłączenie małżonka od dziedziczenia .....           | 292        |
| 9.4.                                               | Wniosek o otwarcie i ogłoszenie testamentu .....             | 295        |
| 9.5.                                               | Testament własnoręczny .....                                 | 296        |
| 9.6.                                               | Testament notarialny z zapisem windykacyjnym .....           | 297        |
| 9.7.                                               | Protokół testamentu allograficznego .....                    | 299        |
| 9.8.                                               | Pismo stwierdzające treść testamentu ustnego .....           | 301        |
| 9.9.                                               | Pismo stwierdzające treść testamentu podróznego .....        | 302        |

|                                                                                                                                   |            |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|
| 9.10. Pozew o zmniejszenie zapisu zwykłego .....                                                                                  | 303        |
| 9.11. Pozew o zachówek .....                                                                                                      | 306        |
| 9.12. Oświadczenie o przyjęciu spadku .....                                                                                       | 308        |
| 9.13. Wniosek do sądu opiekuńczego o zezwolenie rodzicowi na złożenie<br>oświadczenia o odrzuceniu spadku w imieniu dziecka ..... | 309        |
| 9.14. Oświadczenie o uchyleniu się od skutków prawnych oświadczenia<br>o przyjęciu spadku z wnioskiem o jego zatwierdzenie .....  | 312        |
| 9.15. Wniosek o stwierdzenie nabycia spadku .....                                                                                 | 314        |
| 9.16. Pozew o wydanie spadku oraz wynagrodzenie za korzystanie z rzeczy ..                                                        | 316        |
| 9.17. Wniosek o zmianę postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku .....                                                          | 318        |
| 9.18. Umowa o dział spadku .....                                                                                                  | 320        |
| 9.19. Wniosek o dział spadku .....                                                                                                | 323        |
| 9.20. Umowa zrzeczenia się dziedziczenia .....                                                                                    | 326        |
| 9.21. Umowa o zbycie spadku .....                                                                                                 | 327        |
| <b>WYKAZ LITERATURY .....</b>                                                                                                     | <b>329</b> |



# WYKAZ SKRÓTÓW

## 1. Źródła prawa

|                                  |                                                                                                                                                                                                                                                                                          |
|----------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| DoPS .....                       | dekret Rady Ministrów z dnia 8 listopada 1946 roku o postępowaniu spadkowym (Dz.U. z 1946 r., nr 63, poz. 346, z późn. zm.)                                                                                                                                                              |
| DPS .....                        | dekret Rady Ministrów z dnia 8 października 1946 roku – Prawo spadkowe (Dz.U. z 1946 nr 60, poz. 328, z późn. zm.)                                                                                                                                                                       |
| KC .....                         | ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 roku – Kodeks cywilny (Dz.U. z 1964 r., nr 16, poz. 93, z późn. zm.)                                                                                                                                                                                      |
| KK .....                         | ustawa z dnia 6 czerwca 1997 roku – Kodeks karny (Dz.U. z 1997 r., nr 88, poz. 553, z późn. zm.)                                                                                                                                                                                         |
| KM .....                         | ustawa z dnia 18 września 2001 roku – Kodeks morski (Dz.U. z 2009 r., nr 217, poz. 1689, z późn. zm.)                                                                                                                                                                                    |
| Konwencja haska .....            | Konwencja dotycząca kolizji praw w przedmiocie formy rozporządzeń testamentowych, sporządzona w Hadze dnia 5 października 1961 roku (Dz.U. z 1969 r., nr 34, poz. 284)                                                                                                                   |
| Konwencja<br>waszyngtońska ..... | Konwencja waszyngtońska z dnia 26 października 1973 roku o formie testamentu międzynarodowego ( <a href="http://www.unidroit.org/english/conventions/1973wills/main.htm">http://www.unidroit.org/english/conventions/1973wills/main.htm</a> , przekład w języku polskim: KPP 2007, z. 4) |
| KP .....                         | ustawa z dnia 26 czerwca 1974 roku – Kodeks pracy (Dz.U. z 1998 r., nr 21, poz. 94, z późn. zm.)                                                                                                                                                                                         |
| KPC .....                        | ustawa z dnia 17 listopada 1964 roku – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 1964 r., nr 43, poz. 296, z późn. zm.)                                                                                                                                                                     |
| KPK .....                        | ustawa z dnia 6 czerwca 1997 roku – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 1997 r., nr 89, poz. 555, z późn. zm.)                                                                                                                                                                          |
| KRO .....                        | ustawa z dnia 25 lutego 1964 roku – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. z 1964 r., nr 9, poz. 59, z późn. zm.)                                                                                                                                                                           |

|              |                                                                                                                                                                                                                               |
|--------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| KSH .....    | ustawa z dnia 15 września 2000 roku – Kodeks spółek handlowych (Dz.U. z 2000 r., nr 94, poz. 1037, z późn. zm.)                                                                                                               |
| RMSTN .....  | rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 czerwca 2004 roku w sprawie maksymalnych stawek taksy notarialnej (Dz.U. z 2004 r., nr 148, poz. 1564, z późn. zm.)                                                         |
| RRUSP .....  | rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 lutego 2007 roku – Regulamin urzędowania sądów powszechnych (Dz.U. z 2007 r., nr 38, poz. 249, z późn. zm.)                                                                 |
| RRZDM .....  | rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 21 grudnia 2010 roku w sprawie rodzajów i zakresu dokumentacji medycznej oraz sposobu jej przetwarzania (Dz.U. z 2010 r., nr 252, poz. 1697, z późn. zm.)                              |
| RSUO .....   | rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 31 stycznia 2006 roku w sprawie sposobu uiszczania opłat sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. z 2006 r., nr 27, poz. 199, z późn. zm.);                                        |
| RTW .....    | rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 30 stycznia 1965 roku w sprawie testamentów wojskowych (Dz.U. z 1965 r., nr 7, poz. 38)                                                                                       |
| RWDUGR ..... | rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 12 grudnia 1990 roku w sprawie warunków dziedziczenia ustawowego gospodarstw rolnych (Dz.U. z 1990 r., nr 89, poz. 519),                                                                 |
| RZSSSI ..... | rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 1 października 1991 roku w sprawie szczegółowego trybu postępowania przy zabezpieczaniu spadku i sporządzaniu spisu inwentarza (Dz.U. z 1991 r., nr 92, poz. 411, z późn. zm.) |
| UEK .....    | ustawa z dnia 21 listopada 2008 roku o emeryturach kapitałowych (Dz.U. z 2008 r., nr 228, poz. 1507, z późn. zm.)                                                                                                             |
| UELDO .....  | ustawa z dnia 10 kwietnia 1974 roku o ewidencji ludności i dowodach osobistych (Dz.U. z 1974 r., nr 14, poz. 85, z późn. zm.)                                                                                                 |
| UF .....     | ustawa z dnia 6 kwietnia 1984 roku o fundacjach (Dz.U. z 1991 r., nr 46, poz. 203, z późn. zm.)                                                                                                                               |
| UFKRP .....  | ustawa z dnia 13 lutego 1984 roku o funkcjach konsułów Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 2002 r., nr 215, poz. 1823, z późn. zm.)                                                                                            |
| UFUS .....   | ustawa z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. z 2009 r., nr 153, poz. 1227, z późn. zm.)                                                                               |
| UGN .....    | ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 roku o gospodarce nieruchomościami (Dz.U. z 2010 r., nr 102, poz. 651, z późn. zm.)                                                                                                            |
| UIKE .....   | ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 roku o indywidualnych kontach emerytalnych oraz indywidualnych kontach zabezpieczenia emerytalnego (Dz.U. z 2004 r., nr 116, poz. 1205, z późn. zm.)                                           |

|             |                                                                                                                                          |
|-------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| UKSC .....  | ustawa z dnia 28 lipca 2005 roku o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. z 2010 r., nr 90, poz. 594, z późn. zm.)                |
| UKSE .....  | ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 roku o komornikach sądowych i egzekucji (Dz.U. z 2011 r., nr 231, poz. 1376, z późn. zm.)                 |
| UNNC .....  | ustawa z dnia 24 marca 1920 roku o nabywaniu nieruchomości przez cudzoziemców (Dz.U. z 2004 r., nr 167, poz. 1758, z późn. zm.)          |
| UOFFE ..... | ustawa z dnia 28 sierpnia 1997 roku o organizacji i funkcjonowaniu funduszy emerytalnych (Dz.U. z 2010 r., nr 34, poz. 189, z późn. zm.) |
| UOGRŁ ..... | ustawa z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (Dz.U. z 2004 r., nr 121, poz. 1266, z późn. zm.)                    |
| UOP .....   | ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 roku – Ordynacja podatkowa (Dz.U. z 2005 r., nr 8, poz. 60, z późn. zm.)                                  |
| UOS .....   | ustawa z dnia 16 listopada 2006 roku o opłacie skarbowej (Dz.U. z 2006 r., nr 225, poz. 1635, z późn. zm.)                               |
| UOZ .....   | ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 roku o ochronie zwierząt (Dz.U. z 2011 r., nr 230, poz. 1373, z późn. zm.)                                |
| UPAPP ..... | ustawa z dnia 4 lutego 1994 roku o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz.U. z 2006 r., nr 90, poz. 631, z późn. zm.)                 |
| UPCC .....  | ustawa z dnia 9 września 2000 roku o podatku od czynności cywilnoprawnych (Dz.U. z 2010 r., nr 101, poz. 649, z późn. zm.)               |
| UPB .....   | ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 roku – Prawo bankowe (Dz.U. z 2002 r., nr 72, poz. 665, z późn. zm.)                                      |
| UPDOF ..... | ustawa z dnia 26 lipca 1991 roku o podatku dochodowym od osób fizycznych (Dz.U. z 2012 r., poz. 361, z późn. zm.)                        |
| UPL .....   | ustawa z dnia 3 lipca 2002 roku – Prawo lotnicze (Dz.U. z 2006 r., nr 100, poz. 696, z późn. zm.)                                        |
| UPN .....   | ustawa z dnia 14 lutego 1991 roku – Prawo o notariacie (Dz.U. z 2008 r., nr 189, poz. 1158, z późn. zm.)                                 |
| UPPM .....  | ustawa z dnia 4 lutego 2011 roku – Prawo prywatne międzynarodowe (Dz.U. z 2011 r., nr 80, poz. 432)                                      |
| UPSD .....  | ustawa z dnia 28 lipca 1983 roku o podatku od spadków i darowizn (Dz.U. z 2009 r., nr 93, poz. 768, z późn. zm.)                         |
| UPUN .....  | ustawa z dnia 28 lutego 2003 roku – Prawo upadłościowe i naprawcze (Dz.U. z 2009 r., nr 175, poz. 1361, z późn. zm.)                     |
| UPWKC ..... | ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 roku – Przepisy wprowadzające Kodeks cywilny (Dz.U. z 1964 r., nr 16, poz. 94, z późn. zm.)               |
| UPWP .....  | ustawa z dnia 30 czerwca 2000 roku – Prawo własności przemysłowej (Dz.U. z 2003 r., nr 119, poz. 1117, z późn. zm.)                      |
| URPO .....  | ustawa z dnia 15 lipca 1987 roku o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz.U. z 2001 r., nr 14, poz. 147, z późn. zm.)                          |

|             |                                                                                                                                                                      |
|-------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| URZS .....  | ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 roku o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz.U. z 2011 r., nr 127, poz. 721, z późn. zm.) |
| USG .....   | ustawa z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2001 r., nr 142, poz. 1591, z późn. zm.),                                                             |
| USKOK ..... | ustawa z dnia 14 grudnia 1995 roku o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych (Dz.U. z 1996 r., nr 1, poz. 2, z późn. zm.)                                  |
| USM .....   | ustawa z dnia 15 grudnia 2000 roku o spółdzielniach mieszkaniowych (Dz.U. z 2003 r., nr 119, poz. 1116, z późn. zm.)                                                 |
| USUS .....  | ustawa z dnia 13 października 1998 roku o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. z 2009 r., nr 205, poz. 1585, z późn. zm.)                                         |
| UUSR .....  | ustawa z dnia 20 grudnia 1990 roku o ubezpieczeniu społecznym rolników (Dz.U. z 2008 r., nr 50, poz. 291, z późn. zm.)                                               |
| UWL .....   | ustawa z dnia 24 czerwca 1994 roku o własności lokali (Dz.U. z 2000 r., nr 80, poz. 903, z późn. zm.)                                                                |
| UZIWW ..... | ustawa z dnia 29 maja 1974 roku o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i wojskowych oraz ich rodzin (Dz.U. z 2010 r., nr 101, poz. 648, z późn. zm.)                     |

## 2. Periodyki

|                    |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     |
|--------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Biul. SN .....     | Biuletyn Sądu Najwyższego                                                                                                                                                                                                                                                                                                           |
| Biul. WP UwB ..... | Biuletyn Wydziału Prawa Uniwersytetu w Białymstoku                                                                                                                                                                                                                                                                                  |
| GSP .....          | Gdańskie Studia Prawnicze                                                                                                                                                                                                                                                                                                           |
| KPP .....          | Kwartalnik Prawa Prywatnego                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |
| MoP .....          | Monitor Prawniczy                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |
| NP .....           | Nowe Prawo                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          |
| OSA .....          | Orzecznictwo Sądów Apelacyjnych                                                                                                                                                                                                                                                                                                     |
| OSN .....          | Orzecznictwo Sądu Najwyższego                                                                                                                                                                                                                                                                                                       |
| OSNC .....         | Orzecznictwo Sądu Najwyższego – Izba Cywilna                                                                                                                                                                                                                                                                                        |
| OSNCK .....        | Orzecznictwo Sądu Najwyższego – Izba Cywilna i Izba Karna                                                                                                                                                                                                                                                                           |
| OSNCP .....        | Orzecznictwo Sądu Najwyższego – Izba Cywilna i Izba Pracy i Ubezpieczeń Społecznych (1963–1981); Orzecznictwo Sądu Najwyższego – Izba Cywilna i Administracyjna i Izba Pracy i Ubezpieczeń Społecznych (1982–1989); Orzecznictwo Sądu Najwyższego – Izba Cywilna, Izba Administracyjna, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych (1990–1994) |
| OSNP .....         | Orzecznictwo Sądu Najwyższego – Izba Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych                                                                                                                                                                                                                                             |
| OSP .....          | Orzecznictwo Sądów Polskich                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |
| OSPiKA .....       | Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych                                                                                                                                                                                                                                                                                 |

|                         |                                                                               |
|-------------------------|-------------------------------------------------------------------------------|
| Pal. ....               | Palestra                                                                      |
| PiP ....                | Państwo i Prawo                                                               |
| PPUW ....               | Przegląd Prawniczy Uniwersytetu Warszawskiego                                 |
| Prok. i Pr. ....        | Prokuratura i Prawo                                                           |
| Prok. i Pr. – wkł. .... | Prokuratura i Prawo – wkładka                                                 |
| PS ....                 | Przegląd Sądowy                                                               |
| Rej. ....               | Rejent                                                                        |
| SPP ....                | Studia Prawa Prywatnego                                                       |
| St.Cyw. ....            | Studia Cywilistyczne                                                          |
| St.Prawn. ....          | Studia Prawnicze                                                              |
| Wok. ....               | Wokanda                                                                       |
| Zesz.Pr.UKSW ....       | Zeszyty Prawnicze Uniwersytetu im. Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie |

### 3. Inne

|                      |                                                     |
|----------------------|-----------------------------------------------------|
| Dz.U. ....           | Dziennik Ustaw                                      |
| IKE ....             | indywidualne konto emerytalne                       |
| IKZE ....            | indywidualne konto zabezpieczenia emerytalnego      |
| Legalis ....         | System Informacji Prawnej Legalis                   |
| LEX ....             | LEX Polski Serwer Prawa                             |
| NNW ....             | ubezpieczenie od następstw nieszczęśliwych wypadków |
| NSA ....             | Naczelny Sąd Administracyjny                        |
| OFE ....             | Otwarty Fundusz Emerytalny                          |
| <i>op. cit.</i> .... | <i>opus citatum</i> (dzieło uprzednio cytowane)     |
| RP ....              | Rzeczpospolita Polska                               |
| SA ....              | Sąd Apelacyjny                                      |
| SKOK ....            | Spółdzielcza Kasa Oszczędnościowo-Kredytowa         |
| SN ....              | Sąd Najwyższy                                       |
| sygn. ....           | sygnatura akt                                       |
| TK ....              | Trybunał Konstytucyjny                              |
| WSA ....             | Wojewódzki Sąd Administracyjny                      |



# WPROWADZENIE

---

Prawo spadkowe to gałąź nauk prawnych, z którą w zasadzie, prędzej czy później, styka się każdy. Obowiązujący w Polsce porządek normatywny reguluje kwestie spadkowe zarówno za życia, jak i po śmierci spadkodawcy. Znajomość reguł prawnych rządzących dziedziczeniem pozwala odpowiednio „przygotować się” na czekającą każdego człowieka śmierć poprzez dokonanie stosownych rozrządzeń będących przejawem woli spadkodawcy. Z drugiej strony, wiedza taka ułatwia, a niekiedy wręcz w ogóle umożliwia żyjącym pokonanie trudów, nierzadko skomplikowanych postępowań spadkowych.

Niniejsza publikacja w sposób kompleksowy omawia regulacje dotyczące spadku i dziedziczenia w prawie polskim. Książka ma charakter interdyscyplinarny – bazując na Kodeksie cywilnym sięga do różnych dziedzin prawa prywatnego i publicznego. Autorzy starali się w ten sposób przedstawić możliwie najpełniejszy obraz sytuacji prawnej wywołanej przez śmierć człowieka i odpowiedzieć na najczęściej pojawiające się w takim przypadku pytania prawne, które przecież nie ograniczają się li tylko do kwestii cywilistycznych.

Opracowanie ma za zadanie przedstawić prawo spadkowe w sposób praktyczny i przystępny. Poradnik został przygotowany w oparciu o analizę aktualnych poglądów wyrażanych w literaturze, ale przede wszystkim – kilkuset orzeczeń, które zostały wydane przez organy władzy sądowniczej na przestrzeni ostatnich kilkudziesięciu lat. Książka zawiera przy tym dużą liczbę przykładów (kazusów), które ułatwiają zrozumienie i przyswojenie analizowanych zagadnień. Publikację istotnie wzbogacają zamieszczone w niej wzory pism procesowych i pozaprocesowych związanych z podjętą tematyką. Dla zachowania przejrzystości tekstu Autorzy posługują się skrótami aktów normatywnych, których wykaz zamieszczono na początku książki.

Niniejsze studium zostało przygotowane przez prawników – praktyków, którzy w swojej codziennej pracy stykają się z problemami powstającymi m.in. na gruncie prawa spadkowego. Każdy z Autorów prezentuje własne poglądy, które nie zawsze muszą korespondować z zapatrywaniami pozostałych twórców przedmiotowego poradnika.

Poglądy te łączy jednak w każdym przypadku okoliczność, iż są one poformułowane przeprowadzeniu gruntownej analizy przepisów, wypowiedzi doktryny i praktyki orzeczniczej. Autorzy starają się możliwie dokładnie objaśniać prezentowane przez nich stanowisko, jednakże ze względu na charakter i ramy niniejszego opracowania, szczegółowe uzasadnienie racji jest niekiedy niewykonalne. Dlatego w takich przypadkach posłużono się odesłaniami do innych źródeł, które daną kwestię rozwijają.

Poradnik został przygotowany z myślą o osobach, które chcą, bądź zwyczajnie potrzebują posiąść wiedzę umożliwiającą im relatywnie biegle posługiwanie się przepisami prawa spadkowego. Autorzy stronią od poruszania zagadnień *stricte* dogmatycznoprawnych, dając prymat treściom praktycznym.

Książka może z powodzeniem służyć jako literatura uzupełniająca do nauki prawa spadkowego dla studentów i aplikantów aplikacji prawniczych. Autorzy wyrażają przy tym przekonanie, że informacje i poglądy w niej zamieszczone, staną się przydatne i zainteresują również prawników – praktyków oraz przedstawicieli nauki prawa cywilnego.

Mariusz Zelek

## 1.1. Pojęcie spadku

*Art. 922 § 1. Prawa i obowiązki majątkowe zmarłego przechodzą z chwilą jego śmierci na jedną lub kilka osób stosownie do przepisów księgi niniejszej.*

*§ 2. Nie należą do spadku prawa i obowiązki zmarłego ściśle związane z jego osobą, jak również prawa, które z chwilą jego śmierci przechodzą na oznaczone osoby niezależnie od tego, czy są one spadkobiercami.*

*§ 3. Do długów spadkowych należą także koszty pogrzebu spadkodawcy w takim zakresie, w jakim pogrzeb ten odpowiada zwyczajom przyjętym w danym środowisku, koszty postępowania spadkowego, obowiązek zaspokojenia roszczeń o zachówek oraz obowiązek wykonania zapisów zwykłych i poleceń, jak również inne obowiązki przewidziane w przepisach księgi niniejszej.*

Spadek tworzą cywilnoprawne prawa i obowiązki majątkowe zmarłego pod warunkiem, iż nie są one ściśle związane z osobą zmarłego i nie zostały wyłączone ze spadku na mocy przepisów szczególnych. Pojęcie praw i zobowiązań ściśle związanych z osobą zmarłego oraz pojęcie majątkowego charakteru są tzw. pojęciami nieostrymi, co powoduje, że w niektórych przypadkach pojawiają się trudności co do określenia, czy dane prawo lub obowiązek kryteria te spełnia czy nie<sup>1</sup>. Do spadku nie są zaliczane m.in. tzw. zobowiązania publicznoprawne zmarłego (np. podatki), co jednak nie oznacza, iż z chwilą śmierci zmarłego są one anulowane. One również przechodzą na inne osoby, ale na innych zasadach niż spadek.

<sup>1</sup> A. Kawalko, J. S. Piąkowski, H. Witczak, [w:] B. Kordasiewicz (red.), *System Prawa Prywatnego. Prawo spadkowe. Tom 10.*, 2009, s. 49 i n.

### 1.1.1. Aktywa spadku<sup>2</sup>

Przepisy nie zawierają katalogu praw i obowiązków zmarłego, które wchodzą w skład spadku, lecz nie ulega wątpliwości, iż są to przede wszystkim:

- 1) **Własność przedmiotów majątkowych** (np. samochód, dom/mieszkanie i jego wyposażenie, biżuteria, książki, obrazy, ubrania, sprzęt komputerowy);
- 2) **Własność zwierząt** zarówno gospodarskich (np. trzoda chlewna, bydło, konie), jak i tzw. zwierząt domowych (np. kot, pies, papuga) – co prawda w myśl art. 1 ust. 1 UOZ zwierzę, jako istota żyjąca, zdolna do odczuwania cierpienia, nie jest rzeczą, jednakże zgodnie z art. 1 ust. 2 tejże ustawy w sprawach w niej nieuregulowanych do zwierząt stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące rzeczy, która to zasada odnosi się m.in. do kwestii dziedziczenia własności zwierząt;
- 3) **Własność znaków pieniężnych (pieniędzy);**
- 4) **Spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu** (przy czym jeżeli spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu przeszło na kilku spadkobierców, powinni oni, w terminie jednego roku od dnia otwarcia spadku, wyznaczyć spośród siebie pełnomocnika w celu dokonywania czynności prawnych związanych z wykonywaniem tego prawa, włącznie z zawarciem w ich imieniu umowy o przeniesienie własności lokalu. W razie bezskutecznego upływu tego terminu, na wniosek spadkobierców lub spółdzielni, sąd w postępowaniu nieprocesowym wyznaczy przedstawiciela (art. 17<sup>9</sup> USM);
- 5) **Spółdzielcze prawo do lokalu użytkowego;**
- 6) **Prawo do domu jednorodzinnego w spółdzielni mieszkaniowej;**
- 7) **Wkład mieszkaniowy do spółdzielni mieszkaniowej w przypadku spółdzielczego lokatorskiego prawa do lokalu** (samo prawo do mieszkania w lokalu nie podlega dziedziczeniu, można je „przejąć” po zmarłym na zasadach szczególnych wynikających z ustawy o spółdzielniach mieszkaniowych opisanych poniżej);
- 8) **Prawo użytkowania wieczystego gruntu wraz ze związanym z nim prawem własności budynków i innych urządzeń wzniesionych przez wieczystego użytkownika na tym gruncie;**
- 9) **Wierzytelności** – roszczenia (żądania) majątkowe skierowane do innych osób, w tym:
  - a) roszczenia z umów (np. roszczenie o zwrot udzielonej przez spadkodawcę pożyczki);
  - b) o zwrot kwoty otrzymanej tytułem bezpodstawnego wzbogacenia;
  - c) odszkodowanie za poniesioną przez spadkodawcę szkodę w związku z popełnieniem przez inne osoby czynu niedozwolonego (np. odszkodowanie za wibitą szybę);

<sup>2</sup> Zob. E. Niezbecka, [w:] A. Kidyba (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom IV. Spadki*, Warszawa 2012, s. 17–40.

- d) roszczenie o odszkodowanie przewidziane w art. 446 § 3 KC<sup>3</sup> należne najbliższym członkom rodziny zmarłego poszkodowanego (przepis art. 446 § 3 KC ma zastosowanie, jeżeli wskutek uszkodzenia ciała lub wywołania rozstroju zdrowia nastąpiła śmierć poszkodowanego, a wskutek jego śmierci nastąpiło znaczne pogorszenie sytuacji życiowej najbliższych członków jego rodziny);
  - e) roszczenie o wykup weksla znajdującego się w posiadaniu spadkodawcy;
  - f) roszczenie o zaległe (tj. wymagalne w chwili śmierci spadkodawcy) należne spadkodawcy raty alimentacyjne;
  - g) prawo do jednorazowego odszkodowania pieniężnego z tytułu wypadku przy pracy należy do spadku po uprawnionym członku rodziny pracownika, który zmarł wskutek tego wypadku<sup>4</sup>;
- 10) **Roszczenie samoistnego posiadacza o wykup działki gruntu, na której wznosił on budynek** (art. 231 § 1 KC)<sup>5</sup>, pod warunkiem, iż na spadkobiercę przejdzie również posiadanie tego gruntu<sup>6</sup>;
- 11) **Prawo pierwokupu rzeczy zastrzeżone dla spadkodawcy** (o prawie pierwokupu<sup>7</sup> mówimy, gdy ustawa lub czynność prawna zastrzega dla jednej ze stron pierwszeń-

<sup>3</sup> Uchwała SN z z dnia 26 października 1970 r. sygn.: III PZP 22/70, OSNC 1971, nr 7–8, poz. 120: *Roszczenie o odszkodowanie przewidziane w art. 446 § 3 KC przechodzi na spadkobierców uprawnionego (...). Dla oceny więc, czy żądanie odszkodowania bądź to samego uprawnionego, bądź to jego spadkobierców jest uzasadnione, sąd powinien ustalić dokładnie, jaka była sytuacja życiowa rodziny zmarłego poszkodowanego przed jego śmiercią oraz czy i o ile uległa ona w chwili wyrokowania pogorszeniu wskutek jego śmierci. Dopiero w razie ustalenia, że nastąpiło znaczne pogorszenie tej sytuacji, sąd może przyznać najbliższym członkom rodziny zmarłego albo ich spadkobiercom stosowne odszkodowanie. Spadkobiercy mogą oczywiście otrzymać odszkodowanie tylko wtedy, gdy przysługiwałoby ono uprawnionemu, jeśliby żył w chwili wyrokowania, i tylko w takim zakresie, jaki odpowiada szkodzi powstałej do dnia jego śmierci.*

<sup>4</sup> Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 sierpnia 2005 r., sygn.: I UK 360/04, OSNP 2006, nr 13–14, poz. 221.

<sup>5</sup> Art. 231 § 1 KC: *Samoistny posiadacz gruntu w dobrej wierze, który wniósł na powierzchni lub pod powierzchnią gruntu budynek lub inne urządzenie o wartości przenoszącej znacznie wartość zajętej na ten cel działki, może żądać, aby właściciel przeniósł na niego własność zajętej działki za odpowiednim wynagrodzeniem.*

<sup>6</sup> Uchwała SN z dnia 20 marca 1981 r. sygn.: III CZP 13/81, OSNC 1981, nr 9, poz. 168: *Roszczenie samoistnego posiadacza o wykup działki gruntu, na której wniósł on budynek (art. 231 § 1 KC), przechodzi zarówno na jego spadkobiercę, jak i na nabywcę z mocy czynności prawnej; w obydwu wypadkach przesłanką nabycia roszczenia przez następcę prawnego posiadacza jest przejście na niego posiadania zajętej pod budowę działki gruntów. (...) Przewidziane w art. 231 § 1 KC prawo posiadacza, który wniósł budynek na cudzym gruncie, ma charakter roszczenia, którego treścią jest możliwość domagania się, aby właściciel przeniósł na niego własność działki zajętej pod budowę. Jest to prawo o charakterze majątkowym. Jako takie i wobec braku odmiennego uregulowania szczególnego oraz wobec tego, że szczególna kwalifikacja tego prawa nie wynika z jego istoty, prawo to należy traktować, jak większość praw majątkowych, jako prawo zbywalne i podlegające dziedziczeniu. Jest to jednak prawo o tyle swoiste, że jest związane z posiadaniem gruntu, na którym posiadacz wniósł budynek. Nie może ono bez tego posiadania powstać i dalszy jego byt jest także uzależniony od trwania posiadania. Wynika z tego, że prawo to może przejść na inną osobę tylko razem z posiadaniem.*

<sup>7</sup> Szerzej zob. J. Górecki, *Prawo pierwokupu. Komentarz do art. 596–602 KC i innych przepisów regulujących prawo pierwokupu*, Kraków 2002.

- stwo kupna oznaczonej rzeczy na wypadek, gdyby druga strona sprzedawała rzecz osobie trzeciej i rzecz ta może być sprzedana osobie trzeciej tylko pod warunkiem, że uprawniony do pierwokupu swego prawa nie wykona – art. 596 KC);
- 12) **Prawo do odwołania darowizny uczynionej przez spadkodawcę** (zgodnie z art. 899 § 2 KC spadkobiercy darczyńcy mogą odwołać darowiznę z powodu niewdzięczności tylko wtedy, gdy darczyńca na chwili śmierci był uprawniony do odwołania albo gdy obdarowany umyślnie pozbawił darczyńcę życia lub umyślnie wywołał rozstrój zdrowia, którego skutkiem była śmierć darczyńcy);
  - 13) **Prawo do ustalenia nieważności umowy po śmierci strony**, która złożyła oświadczenie woli w stanie wyłączającym świadome albo swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli<sup>8</sup>;
  - 14) **Prawo do uchylenia się od skutków prawnych oświadczenia woli złożonego pod wpływem błędu lub groźby**<sup>9</sup>;
  - 15) **Uprawnienie do potwierdzenia czynności prawnej dokonanej przez rzekomego pełnomocnika** (art. 103 § 1 KC), z wyjątkiem sytuacji, kiedy dotyczy czynności prawnej ściśle związanej z osobą zmarłego<sup>10</sup>;
  - 16) **Prawo przyjęcia oferty skierowanej do spadkodawcy i dotyczącej prawa majątkowego**, np. oferty darowizny, ale nie jeśli jest związana ściśle z osobą zmarłego<sup>11</sup>;
  - 17) **Posiadanie rzeczy** (art. 336 i n. KC)<sup>12</sup>;
  - 18) **Udziały w spółce z o.o.** (generalnie udziały w spółce podlegają dziedziczeniu na zasadach ogólnych, przy czym umowa spółki może ograniczyć lub wyłączyć wstąpienie do spółki spadkobierców na miejsce zmarłego współnika (w wypadku wyłączenia, udziały w spółce w ogóle nie wchodzi do spadku po współniku, a w przypadku ograniczenia wstąpienia spadkobierców do spółki umowa powinna

<sup>8</sup> Uchwała SN z dnia 7 sierpnia 1970 r., sygn.: III CZP 49/70, OSNC 1971, nr 3, poz. 42.

<sup>9</sup> A. Kawałko, J.S. Piąkowski, H. Witczak, [w:] B. Kordasiewicz (red.), *System...*, op. cit., s. 104.

<sup>10</sup> Wyrok SN z dnia 9 stycznia 2008 r., sygn.: II CSK 394/07, OSNC 2009, nr 2, poz. 35.

<sup>11</sup> Wyrok SN z dnia 19 lutego 2003 r., sygn.: V CKN 1614/00, LEX nr 8382: *Nie budzi wątpliwości pogląd, że oferta darowizny nieruchomości (udziału w nieruchomości) ma charakter prawa majątkowego, wobec czego oferta taka skierowana do osoby, która przed złożeniem oświadczenia co do jej przyjęcia zmarła, wchodzi do spadku po tej osobie (art. 922 § 1 KC), chyba że oferta jest „ściśle związana” z osobą, do której została skierowana; wówczas oferta taka wygasa wraz ze śmiercią tej osoby i nie należy do spadku po niej (art. 922 § 2 KC), czego konsekwencją jest, że nie może być przyjęta przez spadkobierców tej osoby. O tym, czy oferta jest ściśle związana z osobą, do której została skierowana, świadczy przede wszystkim wola osoby składającej ofertę, podlegająca ustaleniu na podstawie treści samej oferty oraz okoliczności sprawy (uchwała SN z dnia 21 listopada 1956 r., sygn.: IV CO 16/56, OSN 1957, nr 4, poz. 117).*

<sup>12</sup> Postanowienie SN z dnia 20 kwietnia 1999 r., sygn.: I CKU 105/98, OSN 1999, nr 11, poz. 197: *W judykaturze Sądu Najwyższego przeważa zapatrywanie – i zapatrywanie to podziela skład orzekający w niniejszej sprawie – uznające dziedziczość posiadania (...). Dziedziczenie posiadania rzeczy polega na przejściu na spadkobierców – z mocy prawa, z chwilą otwarcia spadku – wszystkich skutków prawnych, jakie wynikały z jej posiadania przez spadkodawcę, nie zależy natomiast od tego, czy spadkobiercy objęli w faktyczne władztwo rzecz znajdującą się dotychczas w posiadaniu spadkodawcy, a więc, czy kontynuują jego posiadanie.*

określić, kto może lub kto nie może wstąpić do spółki na mocy dziedziczenia po współniku, co może być zależne np. od posiadania odpowiednich kwalifikacji zawodowych, od stopnia pokrewieństwa ze zmarłym współnikiem<sup>13</sup>). Umowa spółki powinna określać warunki spłaty spadkobierców niewstępujących do spółki, pod rygorem bezskuteczności takiego ograniczenia lub wyłączenia – art. 183 § 1 KSH);

- 19) **Prawa wynikające z papierów wartościowych**, np. z weksla, czeku lub akcji w spółce akcyjnej;
- 20) **Autorskie prawa majątkowe**, np. prawo do korzystania z utworu<sup>14</sup>, prawo do rozporządzania prawem do korzystania z utworu, prawo do wynagrodzenia za korzystanie z utworu;
- 21) **Patent** udzielony na wynalazek stworzony przez spadkodawcę i inne **prawa własności przemysłowej**, np. prawo ochronne na znak towarowy, prawo ochronne na wzór użytkowy, prawo z rejestracji wzoru przemysłowego (pod warunkiem, iż osobą uprawnioną z faktu rejestracji był spadkodawca);
- 22) **Prawo do uzyskania patentu na wynalazek, prawa ochronnego na wzór użytkowy albo prawa z rejestracji wzoru przemysłowego** – art. 12 UPWP.

## 1.1.2. Pasywa spadku

Są to m.in.:

- 1) **Roszczenia o zachówek** ze strony innych spadkobierców lub osób pominiętych w testamentie<sup>15</sup>;
- 2) **Roszczenia o wykonanie zapisu zwykłego lub polecenia**<sup>16</sup>;
- 3) **Koszty postępowania spadkowego**, a w tym: koszty zabezpieczenia spadku, koszty zarządu spadkiem, wynagrodzenie wykonawcy testamentu;
- 4) **Koszty pogrzebu spadkodawcy** w takim zakresie, w jakim pogrzeb ten odpowiada zwyczajom przyjętym w danym środowisku;
- 5) **Koszty leczenia spadkodawcy, opieki nad nim, jego utrzymania przed śmiercią o ile pozostały nieopłacone**<sup>17</sup>;
- 6) **Obowiązek dostarczania dziadkom spadkodawcy środków utrzymania** (art. 938 KC stanowi, iż: *Dziadkowie spadkodawcy, jeżeli znajdują się w niedostatku i nie mogą otrzymać należnych im środków utrzymania od osób, na których ciąży względem nich ustawowy obowiązek alimentacyjny, mogą żądać od spadkobiercy nie*

<sup>13</sup> A. Kawalko, J.S. Piąkowski, H. Witeczak, [w:] B. Kordasiewicz (red.) *System...*, *op. cit.*, s. 64.

<sup>14</sup> Utwór – zgodnie z art. 1 UPAPP każdy przejaw działalności twórczej o indywidualnym charakterze, ustalony w jakiejkolwiek postaci, niezależnie od wartości, przeznaczenia i sposobu wyrażenia, np. książka, słowa piosenki, muzyka, obraz.

<sup>15</sup> O zachówku szerzej zob. rozdział IV.

<sup>16</sup> O zapisie i poleceniu szerzej zob. podrozdziały 3.3.4 i 3.3.5.

<sup>17</sup> E. Niezbecka, [w:] A. Kidyba (red.), *Kodeks cywilny...*, *Tom IV, op. cit.*, s. 38.

*obciążonego takim obowiązkiem środków utrzymania w stosunku do swoich potrzeb i do wartości jego udziału spadkowego. Spadkobierca może uczynić zadość temu roszczeniu także w ten sposób, że zapłaci dziadkom spadkodawcy sumę pieniężną odpowiadającą wartości jednej czwartej części swojego udziału spadkowego; art. 966 KC o analogicznej treści nakłada taki sam obowiązek na spadkobierców dziedziczących spadek na podstawie testamentu);*

- 7) **Obowiązek udostępnienia małżonkowi i innym osobom bliskim spadkodawcy mieszkania i urządzenia domowego w ciągu trzech miesięcy od otwarcia spadku** (art. 923 § 1 KC stanowi, iż: *małżonek i inne osoby bliskie spadkodawcy, które mieszkaly z nim do dnia jego śmierci, są uprawnione do korzystania w ciągu trzech miesięcy od otwarcia spadku z mieszkania i urządzenia domowego w zakresie dotychczasowym. Rozrządzenie spadkodawcy wyłączające lub ograniczające to uprawnienie jest nieważne*);
- 8) **Obowiązek przeniesienia na małżonka spadkodawcy prawa do przedmiotów zwykłego urządzenia domowego** (art. 939 KC stanowi, iż: *małżonek dziedziczący z ustawy w zbiegu z innymi spadkobiercami, wyjąwszy zstępnych spadkodawcy, którzy mieszkali z nim razem w chwili jego śmierci, może żądać ze spadku ponad swój udział spadkowy przedmiotów urządzenia domowego, z których za życia spadkodawcy korzystał wspólnie z nim lub wyłącznie sam.(...) Uprawnienie powyższe nie przysługuje małżonkowi, jeżeli wspólne pożycie małżonków ustało za życia spadkodawcy*);
- 9) **Długi spadkodawcy** wynikające np. z: umów pożyczki lub kredytu, zaległości w płatnościach czynszu, mediów, zaległe alimenty, np. na dziecko lub byłego współmałżonka, z tytułu niezapłaconej ceny za rzecz kupioną przez spadkodawcę, niespłacone raty za rzecz kupioną na raty, odszkodowanie za wyrządzoną szkodę;
- 10) **Hipoteka** obciążająca wchodzącą do spadku nieruchomość;
- 11) **Roszczenie pozostałego przy życiu małżonka spadkodawcy o wyrównanie dorobków** (występuje tylko w przypadku, gdy spadkodawca i jego małżonek pozostawiali w ustroju rozdzielności majątkowej z wyrównaniem dorobków – zgodnie z art. 51<sup>5</sup> KRO w razie śmierci jednego z małżonków, wyrównanie dorobków następuje między jego spadkobiercami a małżonkiem pozostałym przy życiu);
- 12) **Obowiązek zwrotu przedmiotu darowizny** uczynionej spadkodawcy o ile została skutecznie odwołana;
- 13) **Obowiązek zwrotu przedmiotów powierzonych spadkodawcy na przechowanie**;
- 14) **Obowiązek zwrotu przedmiotu użyczenia** (np. kosiarki użyczonej przez spadkodawcę od sąsiada do skoszenia trawnika);
- 15) W razie śmierci spadkodawcy prowadzącego działalność gospodarczą na podstawie wpisu do ewidencji takiej działalności, jego **spadkobiercy wstępują w prawa i obowiązki spadkodawcy w ramach stosunków pracy** z pracownikami zatrudnionymi przez zmarłego (przy czym nie dotyczy to sytuacji, w której w skład

spadku nie wchodzi zakład pracy w całości lub części w rozumieniu art. 23<sup>1</sup> § 2 KP; w takim wypadku stosunki pracy wygasają<sup>18</sup>).

### 1.1.3. Prawa wyłączone z dziedziczenia

Oto przykłady:

1. **Prawa i obowiązki z zakresu stosunków rodzinnych i podobnych**, przykładowo:
  - a) **Obowiązek alimentacyjny** – jeśli np. spadkodawca był zobowiązany do płacenia alimentów na swoją byłą żonę, to dzieci dziedziczące po spadkodawcy nie przejmują tego obowiązku (nie dotyczy niezapłaconych rat alimentów, które stały się wymagalne jeszcze za życia spadkodawcy);
  - b) **Prawo do żądania alimentów** – jeśli np. spadkodawca otrzymywał alimenty od byłego małżonka, to jego spadkobiercy nie mogą żądać, aby były małżonek spadkodawcy wypłacał kolejne renty alimentacyjne na ich rzecz (nie dotyczy niezapłaconych rat alimentów, które stały się wymagalne jeszcze za życia spadkodawcy);
  - c) **Opieka i kuratela** – jeśli spadkodawca był ustanowiony opiekunem prawnym lub kuratorem osoby trzeciej, jego spadkobiercy nie dziedziczą żadnej z tych funkcji ani praw i obowiązków z nich płynących;
  - d) **Władza rodzicielska nad dzieckiem** – jeśli spadkodawca pozostawił małoletnie dziecko, wobec którego przysługiwała mu władza rodzicielska, to władzy rodzicielskiej nad dzieckiem nie obejmują spadkobiercy;
2. **Prawa majątkowe ściśle związane z osobą zmarłego**, przykładowo:
  - a) **Prawo użytkowania rzeczy**<sup>19</sup>;
  - b) **Służebność osobista**<sup>20</sup>;
  - c) **Świadczenia należne dożywotnikowi z umowy dożywocia**<sup>21</sup>;
  - d) **Prawo do renty przyznanej w razie uszkodzenia ciała lub rozstroju zdrowia**<sup>22</sup>;

<sup>18</sup> Uchwała SN z dnia 22 lutego 1994 r., sygn.: I PZP 1/94, OSNP 1994, nr 2, poz. 23.

<sup>19</sup> Art. 252 w zw. z art. 266 KC – Rzecz można obciążyć prawem do jej używania i do pobierania jej pożytków – jest to użytkowanie – ustanowione na rzecz osoby fizycznej wygasa najpóźniej z jej śmiercią.

<sup>20</sup> Art. 285 w zw. z art. 296 i z art. 299 KC – Nieruchomość można obciążyć na rzecz oznaczonej osoby fizycznej prawem, którego treść odpowiada treści służebności gruntowej (służebność osobista). Służebność osobista wygasa najpóźniej ze śmiercią uprawnionego.

<sup>21</sup> Art. 908 w zw. z art. 912 KC – Prawo dożywocia jest niezbywalne, czyli również nie podlega dziedziczeniu.

<sup>22</sup> Art. 444 KC: *W razie uszkodzenia ciała lub wywołania rozstroju zdrowia naprawienie szkody obejmuje wszelkie wynikiłe z tego powodu koszty. Na żądanie poszkodowanego zobowiązany do naprawienia szkody powinien wyłożyć z góry sumę potrzebną na koszty leczenia, a jeżeli poszkodowany stał się inwalidą, także sumę potrzebną na koszty przygotowania do innego zawodu. Jeżeli poszkodowany utracił całkowicie lub*

- e) **Prawo do renty**<sup>23</sup> **ustanowionej w drodze umowy**<sup>24</sup>;
  - f) **Roszczenia o zadośćuczynienie z tytułu naruszenia dóbr osobistych zmarłego** (jeżeli jednak roszczenie to zostało uznane na piśmie albo gdy poszkodowany za życia wytoczył powództwo, roszczenie to przechodzi na spadkobierców uprawnionego – art. 445 § 3 KC);
  - g) **Prawa i obowiązki z dziedziny prawa karnego** (np. grzywna orzeczona w postępowaniu karnym<sup>25</sup>);
3. **Prawa i obowiązki nieposiadające charakteru cywilnoprawnego**, przykładowo:
- a) **Prawo do świadczeń emerytalnych i rentowych wynikające z UFUS** (zgodnie z art. 101 ust. 2 UFUS – prawo do świadczeń wygasa wraz ze śmiercią osoby uprawnionej);
  - b) Stanowiąca podstawę obliczenia emerytury z UFUS **kwota składek na ubezpieczenie emerytalne** (art. 25 UFUS);
  - c) **Prawa i obowiązki podatkowe**<sup>26</sup>;
  - d) **Pozwolenie na broń**;
  - e) **Zezwolenie na sprzedaż alkoholu**.

## 1.2. Inne obciążenia finansowe powstające wraz ze śmiercią spadkodawcy

### 1.2.1. Sukcesja podatkowa

**Sukcesja podatkowa** – uregulowana w Ordynacji podatkowej (UOP):

*Art. 97 § 1. Spadkobiercy podatnika, z zastrzeżeniem § 2, przejmują przewidziane w przepisach prawa podatkowego majątkowe prawa i obowiązki spadkodawcy.*

*§ 2. Jeżeli, na podstawie przepisów prawa podatkowego, spadkodawcy przysługiwały prawa o charakterze niemajątkowym, związane z prowadzoną działalnością gospodarczą,*

---

*częściowo zdolność do pracy zarobkowej albo jeżeli zwiększyły się jego potrzeby lub zmniejszyły widoki powodzenia na przyszłość, może on żądać od zobowiązanego do naprawienia szkody odpowiedniej renty, a jeżeli w chwili wydania wyroku szkody nie da się dokładnie ustalić, poszkodowanemu może być przyznana renta tymczasowa.*

<sup>23</sup> Art. 903 KC: *Przez umowę renty jedna ze stron zobowiązuje się względem drugiej do określonych świadczeń okresowych w pieniądzu lub w rzeczach oznaczonych tylko co do gatunku.*

<sup>24</sup> E. Niezbecka, [w:] A. Kidyba (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom III. Zobowiązania – część szczególna*, Warszawa 2010, s. 1221.

<sup>25</sup> Zgodnie z art. 15 § 1 KKW sąd umarza postępowanie wykonawcze w razie przedawnienia wykonania kary, śmierci skazanego lub innej przyczyny wyłączającej to postępowanie.

<sup>26</sup> Co do sukcesji podatkowej patrz punkt 1.2.1.

*uprawnienia te przechodzą na spadkobierców pod warunkiem dalszego prowadzenia tej działalności na ich rachunek.*

*§ 3. Przepis § 2 stosuje się odpowiednio do praw i obowiązków z tytułu sprawowanej przez spadkodawcę funkcji płatnika.*

*§ 4. Przepisy § 1–3 stosuje się również do praw i obowiązków wynikających z decyzji wydanych na podstawie przepisów prawa podatkowego.*

**Art. 98 § 1.** *Do odpowiedzialności spadkobierców za zobowiązania podatkowe spadkodawcy stosuje się przepisy Kodeksu cywilnego o przyjęciu i odrzuceniu spadku oraz o odpowiedzialności za długi spadkowe.*

*§ 2. Przepis § 1 stosuje się również do odpowiedzialności spadkobierców za:*

- 1. zaległości podatkowe, w tym również za zaległości, o których mowa w art. 52 § 1;*
- 2. odsetki za zwłokę od zaległości podatkowych spadkodawcy;*
- 3. pobrane, a niewpłacone podatki z tytułu sprawowanej przez spadkodawcę funkcji płatnika lub inkasenta;*
- 4. niezwrócone przez spadkodawcę zaliczki na naliczony podatek od towarów i usług oraz ich oprocentowanie;*
- 5. opłatę prologacyjną;*
- 6. koszty postępowania podatkowego;*
- 7. koszty upomnienia i koszty postępowania egzekucyjnego prowadzonego wobec spadkodawcy powstałe do dnia otwarcia spadku.*

Ordynacja podatkowa przewiduje szczególne zasady przechodzenia praw i obowiązków podatkowych spadkodawcy na jego spadkobierców, a także na zapisobierców.

**Obowiązki podatkowe spadkodawcy, które przechodzą na spadkobiercę:**

- a) Obowiązek spłaty zobowiązań podatkowych<sup>27</sup>;
- b) Obowiązek spłaty zaległości podatkowych wraz z odsetkami<sup>28</sup>;
- c) Obowiązek spłaty należności z art. 52 UOP traktowanych jak zaległość podatkowa<sup>29</sup>;
- d) Obowiązek spłaty pobranych, a niewpłaconych podatków z tytułu sprawowanej przez spadkodawcę funkcji płatnika lub inkasenta;

<sup>27</sup> Zgodnie z art. 5 UOP zobowiązaniem podatkowym jest wynikające z obowiązku podatkowego zobowiązanie podatnika do zapłacenia na rzecz Skarbu Państwa, województwa, powiatu albo gminy podatku w wysokości, w terminie oraz w miejscu określonych w przepisach prawa podatkowego, np. podatek VAT, podatek dochodowy, podatek od czynności cywilnoprawnych, podatek od spadków i darowizn, podatek od nieruchomości.

<sup>28</sup> Zgodnie z art. 51 UOP zaległością podatkową jest podatek niezapłacony w terminie płatności, za zaległość podatkową uważa się także niezapłaconą w terminie płatności zaliczkę na podatek, w tym również zaliczkę, o której mowa w art. 23a UOP, lub ratę podatku, należności z tytułu podatków, zaliczek na podatki oraz rat podatków niewpłaconych w terminie płatności przez spadkodawcę, który był płatnikiem lub inkasentem.

<sup>29</sup> Art. 52. § 1. Na równi z zaległością podatkową traktuje się także:

- 1) nadpłatę, jeżeli w zeznaniu lub w deklaracji, o których mowa w art. 73 § 2 UOP, została wykazana nienależnie lub w wysokości wyższej od należnej, a organ podatkowy dokonał jej zwrotu lub zaliczenia na poczet zaległości podatkowych bądź bieżących lub przyszłych zobowiązań podatkowych;

- e) Obowiązek spłaty niezwróconych przez spadkodawcę zaliczek na naliczony podatek od towarów i usług oraz ich oprocentowanie;
- f) Obowiązek spłaty opłaty prolongacyjnej;
- g) Obowiązek spłaty kosztów postępowania podatkowego;
- h) Obowiązek spłaty kosztów upomnienia i kosztów postępowania egzekucyjnego prowadzonego wobec spadkodawcy powstałych do dnia otwarcia spadku.

W tym miejscu warto zauważyć, iż UOP przy ustalaniu odpowiedzialności spadkobiercy za zobowiązania i zaległości podatkowe spadkodawcy odwołuje się do ogólnych zasad dziedziczenia określonych w Kodeksie cywilnym – spadkobierca nie będzie ponosił odpowiedzialności za zobowiązania podatkowe spadkodawcy tylko, jeśli odrzuci spadek lub będzie ponosił odpowiedzialność ograniczoną, o ile przyjmie spadek z dobrodziejstwem inwentarza. W przypadku przyjęcia spadku wprost spadkobierca ponosi pełną odpowiedzialność (również własnym majątkiem) za zobowiązania podatkowe spadkodawcy<sup>30</sup>.

Z uwagi na to, że spadkobierca może nie mieć wiedzy o istnieniu zobowiązań i zaległości podatkowych spadkodawcy, ustawa przewidziała instrument, który zapobiega przyjmowaniu spadku „w ciemno”. Zgodnie z art. 306f § 1 UOP organ podatkowy **na wniosek osoby, która uprawdopodobni, że może być spadkobiercą, wydaje zaświadczenie o wysokości znanych temu organowi zobowiązań spadkodawcy** wymienionych w art. 98 § 1 i 2 UOP. Jeżeli postępowanie podatkowe w sprawie określenia lub ustalenia wysokości zobowiązań podatkowych spadkodawcy nie zostało zakończone, w zaświadczeniu podaje się przybliżoną wysokość zobowiązania na podstawie posiadanych danych co do podstawy opodatkowania.

Konieczne jest też wyjaśnienie **kiedy spadkobierca powinien uiścić kwoty należne organom podatkowym od spadkodawcy**. Zgodnie z art. 100 w zw. z art. 102 UOP, jeżeli wobec spadkodawcy przed jego śmiercią nie zostało wszczęte postępowanie podatkowe lub gdy postępowanie podatkowe, którego stroną był spadkodawca, zostało zakończone ostateczną decyzją wydaną przed jego śmiercią, organy podatkowe właściwe ze względu na ostatnie miejsce zamieszkania spadkodawcy orzekają w odrębnych

- 
- 2) zwrot podatku, jeżeli podatnik otrzymał go nienależnie lub w wysokości wyższej od należnej lub został on zaliczony na poczet zaległości podatkowej albo bieżących lub przyszłych zobowiązań podatkowych, chyba że podatnik wykaze, że nie nastąpiło to z jego winy;
  - 3) wynagrodzenie płatników lub inkasentów pobrane nienależnie lub w wysokości wyższej od należnej;
  - 4) oprocentowanie nienależnej nadpłaty bądź zwrotu podatku zwrócone lub zaliczone na poczet zaległych, bieżących lub przyszłych zobowiązań podatkowych.

§ 1a. Przepis § 1 pkt 2 stosuje się odpowiednio wobec:

- 1) byłego współnika spółki niemającej osobowości prawnej,
  - 2) osoby fizycznej, która zaprzestała wykonywania działalności gospodarczej
- w zakresie zwrotu podatku dokonanego im po rozwiązaniu spółki w przypadku, o którym mowa w pkt 1, lub po zakończeniu działalności gospodarczej w przypadku, o którym mowa w pkt 2, na zasadach określonych w odrębnych przepisach.

<sup>30</sup> O przyjęciu i odrzuceniu spadku więcej w rozdziale V.